FASİKÜL 48 – SAYFA 14

Çeviri: Anita Tatlıer

AT MEYDANI KAZILARI

Dr. A.M.Schneider

1939’da yıkılan hapishanenin yerinde 1942 yazında yapılan kazılar, sanat tarihi için olduğu kadar, Roma ve Atina’ya kıyasla yetersiz bilgiye sahip olduğumuz Bizans topografyası için de değerli olan, çok sayıda ve iyi sonuçlara yol açtı. Çünkü yüzyıllardan beri çok çeşitli halkların akınları, depremler, sürekli tekrarlanan yangınlar büyük kentin şeklini derin biçimde değiştirdi.

Kazılar yüksek maliyetlere yol açar; öte yandan inşaatlar büyük alanların kesintisiz araştırılmasını son derece güçleştirir. Kazılar olumlu rastlantıların da yardımıyla, Türk hükümetinin izni ve yerel yetkililerin iyi niyetli desteği ile, hapishanenin yıkılması sayesinde boşalan alanda yapılabildi. İlk keşif, tepenin aşağısında yer alan hipodromun batı temellerine aitti, batıya doğru ve bahçe ya da bostan işlevine sahip olan, 50 metrelik bir alan parçası üstünde hiçbir yapı mevcut değildir. Sonra, kayda değer biçimde, dekorasyonu ve özellikle duvar resimleri sayesinde, Hipodroma yakın Sainte-Euphemie kilisesi olduğu kesin biçimde tanımlanabilen altıgen bir yapı gün ışığına çıkarıldı. Bu kilise, Bizans tarihçileri tarafından her zaman tanınmıştır. Euphémie adında Kadıköy doğumlu genç bakire, Roma valisi Priseus’un emriyle 309’da şehit edildi. Kadıköy ile Haydarpaşa arasında bir tümsek üstünde bulunan, azizenin kabrinin keşfedildiği yerde IVcü yüzyılın sonunda büyük bir kilise inşa edildi. 431’deki ünlü konsil burada gerçekleştirildi. 610’da Persler tarafından yapılan Kadıköy kuşatması sırasında, azizenin tabutu Hipodroma yakın kiliseye taşındı. Bunun kalıntıları Fatih tarafından İstanbul’un fethedilmesine kadar burada kaldı, Rusya ve Doğu Avrupa’dan gelen çok sayıda hacıyı buraya çekti.

İstanbul’un alınmasından sonra Sante-Euphémie’nin tabutu Rum patrikliğine getirildi ve hala burada bulunmaktadır. V. yüzyılın ortasında inşa edilen bu anıtın sunduğu dikkate değer özellik bir yana bırakılırsa –İstanbul’da çok rağbet edilen merkezi yapının son derece çarpıcı bir örneğidir –Azize’nin çektiği acıları, bunları işleyen kişi tarafından tanımlandığı gibi çağrıştıran duvar resimleri, tek başına sanat tarihi için önemli bir değer sunar. Bu resimler 14 ayrı panoyu oluşturur ve kısmen bol kayıtlarla donanmıştır. Bunlar IXcu ve Xcu yüzyıla aittir ve –bazı mozaikler bir yana bırakıldığı takdirde, Doğu’da keşfedilen en eski Bizans resimlerini meydana getirir. Bunların hepsi de parlak ve canlıdır; kompozisyonu ise popülerdir ve amaçladığı etkiyi elde eder. Biz yine sayısız mimari parçalar, özellikle

sütunlar ve renkli mermerlerle süslü levhaları gün ışığına çıkardık: 900’lü yılların el sanatlarına dair örnekler.

Kilisenin önünde girişte, yarım-daire sıra sütunlarla büyük bir boşluk görülür, Théodose imparatoru dönemine aittir (440 civarı) ve İstanbul resmi rehberi de bundan söz eder. Kilisenin doğusunda, hemen bitişiğinde, bir diğer yapının duvarları keşfedildi. Fakat bunun araştırılmasından vaz geçildi. Eski belgelerdeki açıklamalar göz önüne alındığında, Sainte-Euphémie kilisesinin yanında Antiochus sarayı burada yeniden araştırlabilirdi.

Resim: Sainte-Euphémie şehitlik topluluğu ve Sultan Ahmet cami tarafında süregiden kazılar.

Resimler:

Şehitlik yakınındaki sütun

Şehitliğin güney batı köşesi

Resim: Rahiplerin bulunduğu yer

Sunaktaki süsler

Resim: Sainte-Eupémie’nin kırbaçlanması

Sainte-Eupémie yargıçlar önünde

Resim. Kazılar sırasında keşfedilen duvar yüzü